

Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişisine Dair

Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi

A New Paradigm on the Identity-Security Nexus in International

Relations: Ontological Security Theory

Bahar RUMELİLİ

Prof. Dr., Koç Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Umut Can ADISÖNMEZ

Doktora Adayı, University of Kent

Bu makaleye atıf için

Bahar Rumelili ve Umut Can Adisönmez, “Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişisine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 17, Sayı 66, 2020, s. 23-39, DOI: [10.33458/uidergisi.720630](https://doi.org/10.33458/uidergisi.720630)

Makaleye Erişim İçin: <https://dx.doi.org/10.33458/uidergisi.720630>

Makale Gönderim: 24 Nisan 2019

Son Düzeltme: 10 Mart 2020

İnternet Yayım: 15 Nisan 2020

Basım Tarihi: 01 Haziran 2020

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler

E-Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Bu makalenin tüm hakları *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği*'ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişisine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi

Bahar RUMELİLİ

*Prof. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Koç Üniversitesi, İstanbul
E-posta: brumelili@ku.edu.tr*

Umut Can ADISÖNMEZ

*Doktora Adayı, University of Kent, İngiltere
E-posta: uca@kent.ac.uk*

ÖZET

Geçtiğimiz yıllarda Ontolojik Güvenlik Teorisi (*Ontological Security Theory – OGT*) Uluslararası İlişkiler (UI) disiplininde kendine önemli bir yer edindi. Teori, devlet davranışlarını devletin öz-anlatıları üzerinden anlamlandırırken, bu öz-anlatıların yeniden üretilmesinin altında yatan sosyo-psikolojik dinamikleri de ortaya koydu. Özellikle, fiziksel güvenliğin öncüllüğünü tartışmaya açarak ve öz-anlatılar yoluyla devlet kimliğinin oluşması ve korunması süreçlerinde devlet-toplum arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya koyarak önemli katkıları oldu. Bu makalenin birincil amacı OGT'nin ana argümanlarını ve araştırma konularını Türkiye UI camiasına tanıtmaktır. Aynı zamanda OGT'nin mevcut eleştirel güvenlik kavramları ve kimlik yazını ile bağlantısının yetersizliğinden kaynaklanan eksiklikleri değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ontolojik Güvenlik Teorisi, Öz-İmaj, Öz-Anlatılar, Kimlik, Devlet Davranışları

A New Paradigm on the Identity-Security Nexus in International Relations: Ontological Security Theory

ABSTRACT

Recently, Ontological Security Theory (OST) has found itself a significant place in the International Relations (IR) literature. The theory has provided scholars with a novel analytical framework to explain state behavior and to understand the socio-psychological dynamics underlying the production of a state's self-image and self-narratives. Particularly, the OST has unsettled disciplinary assumptions regarding the primacy of physical security, and offered a framework to analyze the dialectical relationship between state and society in the making, (re)making and protecting of the state's subjective sense of self. The primary aim of this article is to introduce the main arguments and research areas to Turkey's IR community. Additionally, the drawbacks that emanate from the OST's insufficient engagement with critical approaches to security and the extant literature on identity in IR are assessed.

Keywords: Ontological Security Theory, Self-image, Self-Narratives, Identity, State Behaviour

Giriş

1980lerde güvenlik, Barry Buzan tarafından “az gelişmiş” bir kavram olarak görülüp devlet-merkezci bir düzlemde incelendiği için tenkit edilirken,¹ günümüzde kavramı inceleyen eleştirel ve yenilikçi çalışmalar doruk noktasına ulaşmış durumdadır. Bir kısmı *Uluslararası İlişkiler* dergisinde de yer alan güvenlik kavramını “genişletmeyi ve derinleştirmeyi” hedefleyen birçok eserde devlet-merkezci güvenlik yaklaşımlarının dar bakış açısı, özellikle analitik ve normatif pozisyonları eleştirildi.² Bu genişleme ve derinleşme süreci içerisinde güvenlik çalışmalarının odak noktasında insani güvenlik ve toplumsal güvenlik gibi devlet-dışı özneler ve çevre güvenliği ve ekonomik güvenlik gibi askeri olmayan güvenlik alanlarına belirgin bir kayış oldu. Aynı zamanda Eleştirel Güvenlik Çalışmaları adı altında, giderek daha çok alana nüfuz eden güvenlik söylemlerinin, söz edimlerinin ve pratiklerinin siyaset zeminini daraltan, hak ihlallerini meşru kılan ve iktidarı mutlaklaştıran etkilerine dikkat çekildi.³

Buzan’ın yukarıdaki gözleminde neredeyse 40 yıl sonra bile Güvenlik Çalışmaları hala yeni fikirlerle buluşmaya ve alandaki büyük dönüşümlere öncülük etmeye devam ediyor. Bu makalede analiz etmeyi amaçladığımız Ontolojik Güvenlik Teorisi (OGT), güvenliğin sadece fiziksel varlık değil, aynı zamanda istikrarlı bir benlik gerektirdiği varsayımına dayanarak Uİ’de devletler ve devlet dışı öznelerin istikrarlı benlik arayışlarını ve bu arayışların siyasi sonuçlarını konu etmiştir.

Makalenin ilk bölümünde fiziksel güvenlik ve ontolojik güvenlik kavramları arasındaki ayrım üzerine eğilinecek ve bu iki kavramın birbirinden farklılaşan sosyo-psikolojik kuramsal kökenleri incelenecektir. İkinci bölümde ise aktörlerin ontolojik güvenliklerini nasıl oluşturdukları incelenecek ve bu soru etrafında kimlik oluşumu, bu oluşumda Öteki’nin rolü ve kimliğin değişimi gibi konular ele alınacaktır. Üçüncü olarak, ontolojik güvenlik kavramının Uİ yazınında birey, grup, devlet gibi farklı analiz düzeylerine ve bunlar arasındaki ilişkilere nasıl uyarlandığından bahsedilecektir. Dördüncü kısımda ontolojik güvenlik yazınında şimdiye kadar ele alınan araştırma konuları sunulacaktır. Beşinci ve son kısımda ise, OGT’nin Uİ disiplinine katkıları özetlendikten sonra kısıtlarına ve gelişmeye açık noktalarına işaret edilecektir.

Ontolojik Güvenlik ve Devlet Bekası

İskoç psikiyatrist Laing tarafından ortaya atılan ve İngiliz sosyolog Giddens tarafından geliştirilen ontolojik güvenlik kavramı, bireyin istikrarlı ve devamlı bir benliğe duyduğu ihtiyaçtan yola çıkar.⁴

1 Barry Buzan, *People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Londra, Wheatsheaf Books, 1983, s. 3.

2 Bahar Rumelili ve Sibel Karadağ, “Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar”, *Toplum ve Bilim*, No 140, 2017, s. 69-93; Ali Bilgiç, “Güvenlik İkilemine Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, No 29, 2011, s. 123-142; Sinem Akgül-Açıkmeşe, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, No 30, 2011, s. 43-73; Nazif Mandacı ve Gökyay Özerim, “Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenleştirilmesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No 39, 2013, s. 105-130; Başar Baysal ve Uluç Karakaş, “Climate Change and Security: Different Perceptions, Different Approaches”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 14, No 54, 2017, s. 21-44; Serhun Al ve Douglas Byrd, “When Do States (De)securitise Minority Identities? Conflict and Change in Turkey and Northern Ireland”, *Journal of International Relations and Development*, No 21, 2018, s. 608-634.

3 C.A.S.E. Collective, “Critical Approaches to Security in Europe: A Networked Manifesto”, *Security Dialogue*, Cilt 37, No 4, 2006, s. 443-487.

4 Ronald D. Laing, *The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness*, New York, Penguin Books, 1990; Anthony Giddens, *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Stanford, Stanford University Press, 1991.

Birey kendi varlığını devamlılık içinde deneyim etme ihtiyacı duyar. Bebeklikte bakımı etrafında oluşan rutinlerle insan kendisinin ve çevresinin devamlılığına dair temel bir güven oluşturur. İleriki yıllarda kendi rutinleri ve öz-anlatısı ile pekişen bu temel güven, bireyin kendinin ve diğerlerinin varlığı ve insan hayatının dış dünya ile ilişkisine dair ontolojik endişelerini bastırarak, gündelik hayatına devam etmesini sağlar. Bireyin dününü, bugününü ve yarınını tutarlı bir şekilde birleştiren bir öz-anlatıya sahip olması ve bu öz-anlatının diğerleri tarafından kabul görmesi, kendisini aynı kişi olarak deneyim etmesini sağlar. Dolayısıyla, ontolojik güvenlik “insanların kendi öz-kimlikleri ile karşılıklı olarak bağlı oldukları sosyal ve fiziki ortamların sürekliliğine” dair sahip oldukları güven hissidir.⁵ Bu güven, insanın verili bir çerçeve içinde hareket etmesini sağlar ve aktörlüğünü mümkün kılar.

Eğer koşullar bireyin yerleşik davranış kalıplarının ve öz-anlatılarının devamını engeller, geçersiz kılar ya da bu kalıp ve anlatılarda radikal bir değişim doğurursa, bu durum bastırılan “temel ontolojik sorunlar”ın yüzeye çıkmasına neden olacaktır. Bu şartlar altında aktör, kendisinin ve çevresinin devamlılığına dair güvenini kaybeder ve kendini derin bir kaygı durumunun içerisinde bulur.⁶ Bu kaygı ve rutinlerin sekteye uğraması durumu OGT kapsamında ontolojik güvensizlik olarak adlandırılır. Kinnvall ve Mitzen’e göre aktörlerin bu güvensizlik ortamından kaçınmaları için eylemlerinin süreklilik gösteren bir öz-anlatı ile desteklenmesi gerekir.⁷ Bu nedenle, aktörlerin mevcut öz-anlatılarını destekleyen eylemlerde bulunmaları ya da en azından buna karşıt davranışlar sergilememeleri beklenir.⁸

Ontolojik güvenlik kavramı, 2000’lerin ortalarından itibaren siyaset bilimi ve Uİ yazınında da yer almaya başlamıştır. İlk olarak, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları kapsamında Huysmans,⁹ “derin” bir güvenlik kavramının ontolojik güvenliği içermesi gerektiğinden bahsetmiş; akabinde siyaset psikolojisi alanında Kinnvall,¹⁰ küreselleşme koşulları altında bireylerin ontolojik güvenlik ihtiyaçlarını milliyetçilik ve köktendinciliğe yönelerek tatmin ettiklerine dikkat çekmiştir. Uİ teorisyenleri ise, devletin insansı özelliklerinden yola çıkarak, devletlerin de ontolojik güvenlik peşinde olduğunu iddia etmişlerdir. Bu görüşe göre, devletler “fiziksel anlamda var olma”nın ötesine geçecek şekilde davranışlar sergilerler ve diğer aktörler tarafından tanınmaya ihtiyaç duyarlar.¹¹ Ontolojik güvenlik ihtiyacı devleti tutarlı ve istikrarlı olmaya,¹² belli rutinlere bağlı kalmaya ve kendi öz-imağ duygusu yönünde hareket etmeye iter.¹³ Mitzen ve Steele devletlerin ontolojik güvenlik peşinde, kendi öz-anlatılarını devam

5 Jennifer Mitzen ve Kyle Larson, “Ontological Security and Foreign Policy”, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, 2017, s. 3, <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.013.458> (Erişim Tarihi 17 Ocak 2020).

6 Giddens, *Modernity and Self-Identity*, s. 185.

7 Catarina Kinnvall ve Jennifer Mitzen, “An Introduction to the Special Issue: Ontological Security in World Politics”, *Cooperation and Conflict*, Cilt 52, No 1, 2017, s. 3–11.

8 Jennifer Mitzen, “Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma”, *European Journal of International Relations*, Cilt 52, No 3, 2006, s. 341–370.

9 Jef Huysmans, “Security! What Do You Mean?: From Concept to Thick Signifier”, *European Journal of International Relations*, Cilt 4, No 2, 1998, s. 226–255.

10 Catarina Kinnvall, “Globalization and Religious Nationalism: Self, Identity and the Search for Ontological Security”, *Political Psychology*, Cilt 25, No 5, s. 741–767.

11 Alexander Wendt, “The State as Person in International Theory”, *Review of International Studies*, Cilt 30, No 2, 2004, s. 289–316; Brent J. Steele, *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, Londra, Routledge, 2008.

12 Mitzen, “Ontological Security in World Politics”, s. 341; Catarina Kinnvall, *Globalization and Religious Nationalism in India*, Londra, Routledge, 2006.

13 Jennifer Mitzen, “Anchoring Europe’s Civilizing Identity: Habits, Capabilities and Ontological Security”, *Journal of European Public Policy*, Cilt 13, No 2, 2006, s. 270–285.

ettirmeye hizmet eden irrasyonel dış politikalar yürütebildiklerini göstermişlerdir.¹⁴

Yalnız, Mitzen ontolojik güvenliği ana-akım Uİ yazınında rakip bir yaklaşım olarak konumlandırmaya öncelik vererek, eleştirel güvenlik kavramları ile ilişkisini net olarak ortaya koyamamış ve bazı kuramsal ortaklıkları göz ardı etmiştir. Ontolojik güvenliği tanımlarken Mitzen beden ve benlik ayrımı üzerinden gitmiş ve fiziksel güvenlik bedeni korumaya yönelik bir güvenlik anlayışı iken, ontolojik güvenliğin benliğin korunması olduğunu vurgulamıştır.¹⁵ Beden ve benlik ayrımına dayanan bu tanım, ontolojik güvenliğin, güvenliğin öznel ve düşünsel boyutuna vurgu yapan diğer eleştirel güvenlik kavramlarından ayrıldığı noktayı yeteri kadar net ortaya koymamaktadır. Benlik güvenliğinin, daha önce Uİ yazınında işlenen kimlik güvenliği kavramından ne noktalarda ayrıldığı açık değildir. Benlik güvenliği, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları kapsamında Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen ve “bir toplumun gerçek ya da hayali tehditlerden uzak olarak değişen koşullar içinde özünü devam ettirmesi” olarak tanımlanan toplumsal güvenlik kavramı içinde de bir dereceye kadar kapsamaktadır.¹⁶ Aynı zamanda post-yapısalcı Uİ yazını tehdit tanımlamalarının kimlik oluşum süreçleri ile içiçe geçmiş olduğunu vurgulamış ve güvenlik söylemlerinin özneliği teşkil edici boyutuna dikkat çekmiştir.¹⁷

Ontolojik güvenlik kavramı, beden yerine benliğin güvenliğini değil farklı bir güvenlik anlayışını temsil etmektedir ve bu şekilde tanımlanması diğer güvenlik kavramları ile arasındaki farkı daha net ortaya koymaktadır. Bu farklı güvenlik anlayışını, ontolojik güvenlik teorisyenlerinden Steele var olma-olarak-güvenlik ve beka-olarak-güvenlik ayrımını yaparak ortaya koymuştur.¹⁸ Rumelili’ye göre ise ontolojik güvenliğin diğer güvenlik kavramlarından ayrıldığı nokta bir tehdidin tanımlanmasına ve bu tehditten korunma güdüsüne dayanmamasıdır.¹⁹ Ontolojik güvenlik tanımlı bir dış tehdidin yol açtığı korku yerine, iç-kaynaklı varlığa ve devamlılığa dayalı kaygılardan beslenir. Kendi dışı bir aktörün ya da nesnenin bu devamlılığa tehdit olarak tanımlanmasını içermez.

Her ne kadar ontolojik güvenliğin eleştirel güvenlik kavramlarıyla ilişkisi bu şekilde netleştirmelere ihtiyaç duysa da, kavramın Uİ yazınına önemli katkıları vardır. İç-kaynaklı, belirsizlik ve bilinmezliğin tetiklediği kaygılardan beslenen güvensizlik mefhumu öncü birkaç kuramsal çalışma dışında²⁰ Uİ yazınında hak ettiği yeri bulamamıştır. Varoluşçu düşüncede kaygı/korku ayrımı üzerinden işlenen bu ayrım²¹ özellikle doğurduğu farklı siyasi sonuçlar açısından önemlidir. Ontolojik güvenlik kavramı ayrıca fiziksel güvenliğin öncüllüğünü daha keskin bir şekilde tartışmaya açmıştır.

Ana-akım Uİ teorileri, devletin öncelikli olarak fiziki varlığını koruması gerektiği, ancak bekasını muhafaza ettiği takdirde ulusal çıkarlarına ulaşabileceği önermesi üzerine kuruludur:

14 Mitzen, “Ontological Security in World Politics”, s. 341-370; Steele, *Ontological Security in International Relations*, s. 95.

15 Mitzen, “Ontological Security in World Politics”, s. 344.

16 Ole Wæver, “Societal Security: The Concept”, Ole Wæver, Barry Buzan, Morten Kelstrup, and Pierre Lemaitre (der). *Identity, Migration, and the New Security Agenda in Europe*, Londra, Pinter, 1993, s. 23.

17 David Campbell, *Writing Security*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1992; Michael Dillon, *Politics of Security: Towards a Political Philosophy of Continental Thought*, Londra: Routledge, 1996.

18 Steele, *Ontological Security in International Relations*.

19 Bahar Rumelili, “Identity and Desecuritization: The Pitfalls of Conflating Ontological and Physical Security”, *Journal of International Relations and Development*, Cilt 18, No 1, 2015, s. 52-74.

20 Huysmans, “Security! What Do You Mean?”; Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*. Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

21 Bahar Rumelili, “Ontological (In)security and Peace Anxieties: A Framework for Conflict Resolution”, Bahar Rumelili (der). *Conflict Resolution and Ontological Security: Peace Anxieties*, Londra, Routledge, 2015, s. 12.

“Aktörler başkalarından gelebilecek ölüm ya da yaralanma tehdidine karşı bir miktar güvenlik önlemi almadıkları sürece, hedeflerini gerçekleştirilmeye yetecek şekilde enerji ya da dikkat tahsis edemezler.”²² Şüphesiz ki, devlet topraklarının bütünlüğünü, hükümetinin varlığını ve vatandaşlarını saldırıdan korumak zorundadır. Ancak fiziksel güvenliğe atfedilen önem ontolojik güvenliği sadece fiziksel güvenliğin garantide olduğu durumlarda önem kazanan bir motivasyona indirgemektedir. Fakat devletler için fiziksel güvenliğin ontolojik güvenliğe öncüllüğü en az üç boyutta tartışmaya açıktır. İlki fiziksel güvenliğin her şartta ve koşulda birincil öncelik olup olmadığı boyutudur. Bu konuda McSweeney güvenlik önceliklerinin farklı koşullarda farklı sıralanabildiğine dikkat çekmiştir:

“...eğer yaşadığımız her yer bir ormansa ve bizler bu şartlar altında ‘insan gereksinimleri hiyerarşisinde’ fiziksel anlamda hayatta kalma oranını en yüksek düzeyde tutmamak için rasyonel bir değerlendirmeden kaçınıyorsak, bu davranışın bir ‘kayıtsızlık’ durumuna işaret ettiği sonucuna varabiliriz. Diğer taraftan, eğer hayatımızı bu varsayımı destekleyecek çok güçlü kanıtlar olmadan düzenliyorsak, bu paranoyadır. İnsan ihtiyaçlarının sosyal, kültürel, psikolojik, biyolojik ve soyut bir hiyerarşi içerisinde bölünmesi ve sıralanması bir tartışma konusudur. Hangi ihtiyacımızın ‘temel’ olduğuna dair ampirik bir gözlem yapılamaz.”²³

Tartışmanın ikinci boyutu ise, bekanın, yani hayatta kalmanın, birey ve devlet düzeyinde farklı olgular teşkil etmesidir ki, bu konu en net olarak Mitzen tarafından vurgulanmıştır:

“...akademisyenler rutin şekilde devletlerin fiziksel güvenlik arayışında olduklarını varsaymaktadır ki bu durum, yakından incelendiği zaman, ontolojik güvenlikten daha az sorun teşkil eden bir durum değildir. Fiziksel güvenlik arayışı devletlerin ölebilir bir ‘beden’e sahip olduğunu varsayar. Devletin bedeni tam olarak nedir? Toprak mıdır? Doğru, beden gibi, devletin toprakları ona mekânsal bir sınır verir fakat vücudun belli başlı kısımları da insanın var olması için zorunludur – beyin, kalp, vs. – hâlbuki devletin hangi parçasının daha lüzumlu olduğu konusu net değildir.”²⁴

Ölüm insanlar açısından kaçınılmaz bir son iken, devletler, normal koşullar altında, insanlar gibi ölüm korkusu altında var olmazlar; bazı durumlarda ise Doğu Almanya örneğinde olduğu gibi kurumsal varlıklarını sona erdirmeyi tercih edebilirler. Dolayısıyla devlet düzeyinde fiziksel güvenliğe atfedilen önem tartışmalıdır.

Tartışmanın üçüncü boyutu ise fiziksel güvenlik ve ontolojik güvenlik gereksinimlerinin çeliştiği durumlarda bireylerin ve devletlerin her zaman fiziksel güvenliği öncelemedikleri noktasıdır. Burada Mitzen uzatmalı çatışma ortamlarını örnek verir. Bu tip çatışmaların tarafları, ihtilafın inşa ettiği düşman kimlikleri ve çatışma rutinleri içinde benliklerinin devamlılığını sağlarlar ve birçok noktada çözümün sağlayacağı fiziksel güvenlik faydalarını göz ardı ederek çatışmanın devamını çözümüne tercih ederler. Mitzen’in ontolojik güvenlik ikilemi olarak adlandırdığı bu durumlar fiziksel güvenliğin birinci öncelik olduğu varsayımının yanlışlığına işaret etmektedir.²⁵

Fiziksel güvenliğin öncüllüğünü bu şekilde tartışmaya açan ontolojik güvenlik kavramı, Türkiye’de ve diğer ülkelerde yürütülen beka siyasetine ve ona hizmet eden güvenlikleştirici politikalara da eleştirel bir bakış açısı sağlamaktadır. Beka siyaseti devletin fiziksel güvenliğinin acil

22 Hedley Bull, *The Anarchical Society*, New York, Columbia University Press, 1977, s. 5; Ayrıca bkz. Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Illinois, Waveland Press, 1979.

23 McSweeney, *Security, Identity and Interests*, s. 153-154.

24 Mitzen, “Ontological Security in World Politics”, s. 351.

25 Ibid.

bir tehlike altında olduğu korkusunu gizli emelleri olan tehditkâr dış düşman algıları üzerinden yayarak, olağanüstü siyasete zemin hazırlar. Ontolojik güvenlik kavramı açısından bakıldığında ise, beka kaygısı devletin fiziksel güvenliğine yönelik somut tehditlerden kaynaklanması gerekmeyen, ama devamlılığına ihtiyaç duyulan ve bu sayede yeniden üretilen bir anlatıdır. OGT bir yandan her devletin bir öz-anlatıya ihtiyaç duyduğunu ve bunun devamlılığının peşinde olduğunu vurgulayarak, beka kaygısının hem toplum hem de devlet düzeyindeki ontolojik güvenlik arayışının da bir sonucu olarak yeniden üretildiğini vurgular.²⁶ Öte yandan, fiziksel güvenliğin öncüllüğünü tartışmaya açarak, beka siyasetine zemin hazırlayan öz-anlatıları sorunsallaştırmayı hedefler, bu anlatıların oluşma koşullarını ve değişme olanaklarını irdeler.²⁷

Ontolojik ve fiziksel güvenlik arasındaki bu ilişki devletlerin ve toplumsal grupların ontolojik güvenliklerini kimlik/farklılık, dost/düşman ikilikleri üzerinden sağlama eğilimlerini kritik bir soru olarak karşımıza çıkartmaktadır. Bir sonraki kısımda ontolojik güvenlik ve kimlik oluşumu arasındaki ilişki irdelenerek öz-anlatıların bu ikilikler üzerinden şekillenmesinin bir gereklilik olup olmadığı tartışılacaktır.

Ontolojik Güvenlik, Kimlik ve Öteki

Aktörlerin günlük hayatlarında karşılaştıkları belirsizlikleri ortadan kaldırmada ve “temel ontolojik sorunlar” ile başa çıkmalarında onlara yardımcı olan rutinler ve öz-anlatılar nasıl oluşur? Her ne kadar, daha önce belirttiğimiz ve aşağıda da açıklayacağımız üzere, ontolojik güvenliğin kimlik güvenliğine indirgenmemesi gerekse de, OGT’ni benimseyen birçok eserde, kimlik anlatılarının değişen koşullarda devamlılığı ontolojik güvenliğe esas olarak görülmektedir. OGT yazınında önem verilen belirli bir kimliğin ortaya konması, değişen koşullar altında yeniden üretilmesi ve kimliğin var olmak ve kendini yeniden üretmek için bir diğerini Ötekileştirmeye ihtiyaç duyması gibi eğilimler daha önce özellikle sosyal inşacı ve post-yapısalcı ekoller tarafından vurgulanmıştır.²⁸ Ontolojik güvenlik kavramı esasen bu eğilimlerin aktör düzeyindeki sosyo-psikolojik temelini ortaya koymaktadır. Fakat OGT, eleştirel güvenlik çalışmaları ile olduğu gibi, sosyal inşacı ve post-yapısalcı kimlik yazını ile de gereken kuramsal bağı kurmadığı için, bir ölçüde aynı tartışmaları yeniden üretmekte ve ontolojik güvenliğin bu tartışmalara sağladığı kuramsal katma değeri net bir şekilde ortaya koyamamaktadır.

OGT yazınında ontolojik güvenliğin oluşumuna dair, daha önce kimlik temelli Uİ yazınında da vurgulanan farklı bakış açıları mevcuttur. Mitzen ontolojik güvenliğin öznelarası boyutuna vurgu yapar. Bu yaklaşıma göre devletler kendi başlarına, diğerlerinden ayrı ve bağımsız şekilde ontolojik güvenlik edinemez.²⁹ Ontolojik güvenlik bir devletin diğer devletlerle kurduğu ilişkilerden ve bu ilişkilerin parçası olan rutinlerin devamlılığından kaynaklanır.³⁰ Diğer yandan, Steele, Browning ve Joenniemi gibi bazı akademisyenler, ontolojik güvenliğin tesisinde toplumsal iç dinamikleri ön planda

26 Mitzen ve Larson, “Ontological Security and Foreign Policy”.

27 Umut Can Adisonmez ve Recep Onursal, “Governing Anxiety, Trauma and Crisis: The Political Discourse on Ontological (In)security After the July 15 Coup Attempt in Turkey” (*basında*), *Middle East Critique*, Cilt 29, No 2, 2020.

28 Bahar Rumelili, “İnşacılık/Konstruktivizm”, Evren Balta (der.) *Küresel Siyasete Giriş: Kavramlar, Teoriler ve Süreçler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s. 151-173; Bahar Rumelili, “Kimlik”, Şaban Kardeş ve Ali Balcı (der.) *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul, Küre Yayınları, 2014, s. 260-265.

29 Mitzen, “Ontological Security in World Politics”, s. 342.

30 Jennifer Mitzen, “Anchoring Europe’s Civilizing Identity”.

tutar. Devletin ontolojik güvenliğinin, toplumsal dinamiklerin kendi öz-imaajlarını söylemsel olarak inşa etmesi sonucu şekillendiğini iddia ederler.³¹ Bir başka deyişle, devlet kendi öz-imaajını ve öz-anlatısını iç dinamiklerini göz önünde bulundurarak formüle eder ve daha sonra bu hayali benlikle devletlerarası ilişkilerini kurgular. Steele'nin araştırdığı Büyük Britanya'nın Amerikan İç Savaşı'na müdahale etmeme seçimi bu iç dinamiğin güzel bir örneğidir. Ona göre Amerikan İç Savaşı'nın başlangıcında Büyük Britanya bu iç savaşa girmeyi planlıyordu. Fakat bu çatışmanın kölelik ile ilgili olduğunu vurgulayan Kurtuluş Bildirgesi ilan edildikten sonra Büyük Britanya yetkilileri kölelik kurumuna destek veren Konfederasyon kampına destek sağlamanın kendi öz-imaajları ile çakışacağını değerlendirdiler – ki Büyük Britanya elitleri 1850'lerde kendilerini Hollanda ve Belçika gibi zorba rejimlere müdahale etmekten kaçınmayan “Avrupa'nın özgürleştirici gücü” olarak görüyorlardı.³² Üçüncü olarak, ontolojik güvenliğin Ben/Öteki ayrımlarıyla tesis edildiği vurgulanmaktadır. Örneğin, Kinnvall ontolojik güvenliğin, aktörün önem atfettiği Öteki ile oluşturduğu tarihsel ilişkiden bağımsız bir şekilde incelenemeyeceğini savunur.³³

Bu yaklaşım farklılıklarıyla, ontolojik güvenlik teorisyenlerinin sosyal inşacı yazını uzun süredir meşgul eden kimlik inşasında Öteki'nin rolü tartışmasına eklemlediğini görüyoruz.³⁴ Sosyal inşacı kuramda kimlik aktörün özünden kaynaklanan verili bir olgu değildir, var olan toplumsal anlam yapıları içinde, aktörlerin kendilerini nasıl tanımladıklarına ve bu tanımlamaların diğerleri tarafından ne dereceye kadar kabul gördüğüne bağlı olarak şekillenir ve değişir. Post-yapısalcı yaklaşımlar, buna ek olarak, kimliğin farklılık üzerinden Ben/Öteki ayrımlarıyla tanımlanmasını söylemsel bir gereklilik olarak görürler.³⁵ Bu yaklaşıma göre, anlam ikili zıtlıklar içinde inşa edilir, bir şeyin ne olduğunu anlamak ne olmadığını da tanımlamayı gerektirir. Kimlik de var olmak için kendi dışında ve kendine zıt Öteki(ler) tanımlar ve sınırlarını bu Öteki(leri) referans olarak çizer. Bazı durumlarda, Öteki ampirik olarak mevcut olmadan “düşünce ve eylem ufkunu” belirler.³⁶ Diğer durumlarda ise, diğer bir kimlik, etnik grup, yaşam tarzı, yönetim biçimi veya düşman devlet üzerinden tanımlanır. Bu “ayırım yapma süreci” bazen aktörün narsistik öz savunma mekanizması olarak yorumlanabilecek bir üstünlük duygusundan kaynaklanır.³⁷ Dış politika, Uİ'de Ben/Öteki ayrımları üzerinden kimlik ve üstünlük üretmenin ana araçlarından biri olarak karşımıza çıkar ve Öteki'nin tehdit olarak algılanmasını normalleştirir, Öteki ile olan ihtilafların barışçıl yöntemlerle çözülemeyeceği beklentisini yerleştirir ve Öteki'ye yönelik şiddeti meşru kılar.

31 Steele, *Ontological Security in International Relations*; Christopher S. Browning ve Pertti Joenniemi, “Ontological Security, Self-Articulation and the Securitization of Identity”, *Cooperation and Conflict*, Cilt 52, No 1, 2017, s. 31–47.

32 Brent J. Steele, “Ontological Security and the Power of Self-Identity: British Neutrality and the American Civil War”, *Review of International Studies*, Cilt 31, No 3, 2005, s. 519-540; Steele, *Ontological Security in International Relations*.

33 Kinnvall, “Globalization and Religious Nationalism”, s. 741-767; Catarina Kinnvall ve Paul Nesbitt-Larking, *The Political Psychology of Globalization: Muslims in the West*, Oxford, Oxford University Press, 2011, s. 7-8.

34 Bahar Rumelili, “Constructing Identity and Relating to Difference: Understanding EU's Mode of Differentiation”, *Review of International Studies*, Cilt 30, No 1, 2004, s. 27-47; Rumelili, “Kimlik”.

35 Senem Aydın-Düzgüt, “Post-Yapısalcı Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, No 46, 2012, s. 153–168; Münevver Cebeci, “Defining the ‘New Terrorism’: Reconstruction of the Enemy in the Global Risk Society”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, No 32, 2012, s. 33–47.

36 J. Peter Burgess, “The Threat of Absence: Lacan's Conception of Anxiety”, Emmy Eklundh, Andreja Zevnik ve Emmanuel-Pierre Guittet (der). *The Politics of Anxiety*, Londra, Rowman & Littlefield, 2017, s. 8.

37 Dmitry Chernobrov, “Ontological Security and Public (Mis)recognition of International Crises: Uncertainty, Political Imagining, and the Self”, *Political Psychology*, Cilt 37, No 5, 2016, s. 581-596.

Burada vurgulanması gereken nokta, OGT'nin bu tartışmayı farklı bir düzleme taşıdığıdır. OGT açısından bakıldığında kimliğin farklılık ve Ötekilik ile ilişkisini belirleyen anlam yapıları değil ontolojik güvenlik gereklilikleridir. Post-yapısalcı yaklaşım çerçevesinde modern düşüncede anlamın ikilikler ve zıtlıklar üzerinden inşa edilmesi verili olarak kabul edilirken,³⁸ ontolojik güvenliğin bir diğerinin Ötekileştirilmesine dayanıp dayanmadığı tartışmaya ve incelemeye açıktır: Uluslararası aktörlerin ontolojik güvenlik ihtiyaçlarını, kendilerinden farklı olarak tanımladıkları ve benliklerine tehdit olarak gördükleri bir Öteki üzerinden mi karşılaşmaları gerekmektedir? Yoksa işbirliği ve dostane ilişkiler çevresinde de ontolojik güvenlik elde edilebilir mi?

Mitzen bu noktada net bir sav ortaya koymaktadır: ontolojik güvenlik hem itilaf hem de işbirliği rutinleri ile sağlanabilir, esas olan bunların devamlılığıdır.³⁹ Rumelili'ye göre de, Öteki ile kurulacak herhangi bir tür istikrarlı ilişki ontolojik güvenlik ihtiyacını karşılar, Öteki'nin tehdit olarak tanımlanmasını gerektirmez. Ontolojik güvenlik kimlikle yakın bir ilişki içerisindedir ve bu yüzden de kendisi ile bir Öteki arasındaki ayrıma dayanmak mecburiyetindedir,⁴⁰ fakat istikrarlı Ben/Öteki ilişkileri düşmanlık ya da düşmanlık içermeyen farklılıklar çerçevesinde gelişebilir.⁴¹ Bu açıdan bakıldığında ontolojik güvenlik ihtiyacının her ne kadar süregelen ihtilafları devam ettirici bir etkisi olsa da, bu ihtilafların çözümüne de engel değildir. Ontolojik güvenlik barış ortamında da yeniden tesis edilebilir.⁴²

Ontolojik güvenlik kuramı, aynı zamanda, Ben/Öteki ilişkisini, benliğin öz-farkındalığı ve içgörüsüyle dönüştürebileceği bir ilişki olarak görür. Kinnvall'e göre benlik etrafında gerçekleşen iç ve dış gelişmeler ışığında öz-anlatılarını ve öz-imaglarını yeniden kurgular.⁴³ Steele de içsel dinamiklerden kaynaklanan "kendi kendini sorgulayıcı öz-dönüşüm"den (*self-interrogative reflexivity*) bahseder.⁴⁴ Devletin öz-imagına atfedilen "kimlik belirleyiciler", tartışmalı konular ve karşıt-anlatılar aracılığıyla sorgulanabilir.⁴⁵ Her ne kadar bu, aktörlerin kendi ontolojik güvenlik sağlayıcılarını (örneğin rutinleşmiş uygulamalar) kısa süre içerisinde değiştirebilecekleri anlamına gelmese de, yeni gelişmeleri göz önünde bulundurarak öz-imaglarını ayarlamakta ve/veya elitlerin devletin hali hazırda var olan öz-imagını sorgulayarak alternatif öz-imagları benimsetmekteki failliklerine işaret eder.

AKP Türkiye'sinde zirveye ulaşan neo-Osmanlıcı anlatıların, Arap Baharı sonrası değişen Suriye politikasıyla dönüşüme uğraması da "kendi kendini sorgulayıcı öz-dönüşüm" yaklaşımı kapsamında yorumlanabilir.⁴⁶ Neo-Osmanlıcı karşıt-anlatılar ilk etapta AKP liderliğine erken Türk modernleşmesine "alternatif" şekilde inşa edilen bir öz-imag sunmuştu. Bilhassa Türkiye'deki tek parti

38 William E. Connolly, *Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox*, Ithaca, Cornell University Press, 1991, s. 64-66.

39 Mitzen, "Anchoring Europe's Civilizing Identity", s. 270-274.

40 Rumelili, "Identity and Desecuritization".

41 Mitzen, "Anchoring Europe's Civilizing Identity".

42 Rumelili (der.), *Conflict Resolution and Ontological Security*, s. 25.

43 Kinnvall, "Globalization and Religious Nationalism", s. 746-747.

44 Brent J. Steele, "Ideals That Were Really Never in Our Possession: Torture, Honor and US Identity", *International Relations*, Cilt 22, No 2, 2008, s. 246.

45 Ibid.

46 Umut Can Adisonmez, "Back to the Basics?: Reading Turkey's Changing Foreign Policy through the Lens of Ontological Security Theory" (*basımda*), Oguzhan Goksel ve Zenonas Tziarras (der.), *Foreign Policy Making in the 'New Turkey': Critical Reflections on International Relations Theory*, Londra, IB Tauris, 2020; Hossein Aghaie Joobani ve Umut Can Adisonmez, "Turkey's Volte-Face Politics: Understanding the AKP's Securitization Policy toward the Syrian Conflict", *New Middle Eastern Studies*, Cilt 8, No 1, 2018, s. 42-62.

dönemi devlet rutinlerini ve ulusal anlatılarını içgörüsül şekilde sorgulayan neo-Osmanlı anlatılar Türkiye'nin uzun yıllardır eski Osmanlı topraklarına dair benimsediği "ilgisiz" ve "güvenlikçi" tutumunu "ortak tarih, din ve kültür" söylemi üzerinden değiştirmeye çalışmıştı. Bu yeni zihin yapısının sahaya en belirgin şekilde yansması AKP'nin yakın zamana kadar Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da izlediği "proaktif" dış politika misyonu olarak görülebilir. Bununla beraber AKP yöneticileri Arap Baharı'nın doğurduğu uluslararası kriz ve belirsizlik ortamını neo-Osmanlı anlatılar üzerinden okumaya devam etmiş ve çatışmalar Suriye'ye yayıldığında bu "kimlik" merkezli yaklaşımı askıya alarak "eski Türkiye'nin" güvenlikçi dış politikalarına dönüş yapmıştı.

Özetlemek gerekirse, ontolojik güvenlik kavramı bir yandan içsel, dışsal ve Öteki ile etkileşim içinde oluşan öz-anlatılar ve öz-imajların devamlılığına duyulan sosyo-psikolojik ihtiyacı ön plana alırken; bir yandan da değişen iç ve dış koşullar çerçevesinde bu öz-anlatı ve öz-imajların yeniden şekillendiğine de vurgu yapar.

Farklı Analiz Düzeylerinde Ontolojik Güvenlik

Uİ'de OGT, esasen bireysel düzeyde kuramsallaştırılmış olan ontolojik güvenlik kavramının devletler düzeyine uyarlanmasını içerir. Uİ teorisyenleri, devletin insansı özelliklerinden yola çıkarak, devletlerin de ontolojik güvenlik peşinde olduğunu iddia etmişlerdir. Diğer taraftan da birçok araştırmacı, kavramın devletlerarası ve gruplar arası düzeye taşınmasını ve bu düzeyler hakkındaki bulgularını eleştirirler.

Bunlar arasında, Krolkowski ontolojik güvenliğin "devlet kişiliği" (*state personhood*) varsayımının, devletin aynı zamanda kendi vatandaşlarının ontolojik güvenliğini sağladaki rolünü anlamamızı zorlaştırdığını iddia eder.⁴⁷ Çin örneğinden hareketle Krolkowski, Mitzen'in devletlerin birbirleriyle devam ettirdiği "rutin pratikler"⁴⁸ vasıtasıyla ontolojik güvenlik edindiği argümanının devletin kendi ontolojik güvenlik parametrelerini vatandaşlarına aktarabildiği varsayımına dayandığına dikkat çeker. Devletten ziyade bireylerin ontolojik güven(siz)lik durumuyla karşı karşıya kaldığını savunan Krolkowski, ontolojik güvenlik arayışı ile serpilen toplumsal ve bireysel düzeydeki milliyetçi anlatıların devletleri dış politikada ve kendi öz-anlatılarını geliştirmekte sınırladığına dikkat çeker.

Bu eleştirilere cevaben Mitzen ve Larson, "hangi aktörün ontolojik güvenliği?" sorusunun dört farklı yoldan araştırılabileceğini ortaya koyarak bu tartışmaya netlik kazandırmayı amaçlamıştır.⁴⁹ Belçika'nın ontolojik güvenliği örneğine dayanarak şunu iddia ederler: OGT birinci olarak Belçika'nın "kendisine özgü ontolojik güvenliğe sahip bir aktör" olduğu varsayımından yola çıkarak uygulanabilir. İkincisi, Belçika, "üyesi olduğu grupların karakteristiğini yansıtan bir aktörmüş" gibi ele alınabilir, örneğin NATO üyesi devletler, AB üyesi devletler, gibi. Üçüncüsü, Belçika'nın ontolojik güvenliği, "ulus adına karar verme sürecinde etkili bir aktörün", örneğin Belçika Başbakanı'nın, ontolojik güvenliği ile örtüşüyormuş gibi ele alınabilir. Belçika'nın ontolojik güvenliğine yönelik dördüncü ve son yaklaşım, Belçika'nın ontolojik güvenliğini Belçika devlet elitleri ve ulusu arasında var olan diyalektik bir ilişkiyle açıklamaya çalışır. Bu yaklaşıma göre "Belçika toplumunun ontolojik güvenliği,

47 Alanna Krolkowski, "State Personhood in Ontological Security Theories of International Relations and Chinese Nationalism: A Sceptical View", *The Chinese Journal of International Politics*, Cilt 2, No 1, 2008, s. 109-133.

48 Mitzen, "Ontological Security in World Politics", s. 346.

49 Mitzen ve Larson, "Ontological Security and Foreign Policy", s. 12-13.

elitler tarafından desteklenebilen, zayıflatılabilen ve manipüle edilebilen” bir mantık üzerinden okunmaya çalışılır.⁵⁰

Yakın dönemde ontolojik güvenlik yazınındaki birçok çalışma, devlet-toplum/birey arasında bir köprü kurmayı öngören bu dördüncü yaklaşımı benimsemiştir. Cash ontolojik güvenliğin ulusların siyasi ve kültürel söylemlerinin içerisine işlediğini iddia eder.⁵¹ Bu söylemler devletin ve toplumun deneyim ettiği bir takım hassas siyasal süreçlerde temel bir sorun olarak karşımıza çıkabilir. Örneğin, toplumsal düzeyde karşılık bulan ulusal anlatılar, davranışsal kodlar ve öz-imaaj, bir devletin yürütmekte olduğu çatışma çözümü süreçlerine sekte vurabilir çünkü bu kavramlar çatışma çözümünün yürütüldüğü örgütün temsil ettiği grup kimliğine zıt olarak inşa edilmiş (ya da zaman içerisinde o şekle kavuşmuş) olabilirler.

Böyle durumlarda, elit müdahaleleri toplumsal düzeydeki ontolojik güvenlik arayışını gözeterek şekillenir. Lupovici, İkinci İntifada sırasında terör saldırılarının İsrail’e karşı sadece fiziksel bir tehdit olmaktan öte bir durum teşkil ettiğini iddia eder. İsrail’in bu saldırılara karşı uyguladığı misilleme sonucunda İsrail’deki “çoklu kimliklerin” kendilerini tehdit altında hissetmesine ve bu duygunun çatışma çözümü sürecine olan yansımaları inceler. Lupovici, bu bölünmenin bir sonucu olarak, İsrail toplumunda “ontolojik uyumsuzluğun” (*ontological dissonance*) ortaya çıkmasını ve bu sorunun İsrail devlet elitlerince ne şekilde hafifletilmeye çalışıldığını araştırır.⁵²

Öte yandan, Subotić,⁵³ elit müdahaleleri ve ontolojik güvenlik arasındaki karmaşık ilişkiyi Sırp politika yapımcılarının Kosova’ya yönelik eylemleri üzerinden inceler. Subotić, Sırp elitlerinin halkı kendi dış politika manevralarına ikna etmek amacıyla Sırp ulusal kimliğine atfedilen belli başlı anlatıları nasıl harekete geçirdiklerini gösterir. Makaleye göre, Sırp elitleri aslında uzun süredir Sırp kimliğinin ontolojik bir parçası olarak algılanan Kosova’nın bu özelliğini değiştirmeye çalışırlar. Sırp politika yapımcılar için, Kosova ile ilgili bu geleneksel yaklaşımı sürdürmek, Sırbistan’ın potansiyel AB üyelik sürecinde büyük bir sorun teşkil edecektir. Mitzen ve Larson’a göre, bu örnekler,

“toplum düzeyindeki ontolojik güvenliğin elit anlatıları tarafından manipülasyonunu vurgulamakta, çoğu zaman elitlerin amaçları doğrultusunda ‘aktive edilen’ belli başlı anlatıları tartışmaktadır. Bu tür analizler ontolojik güvenlik adına şunu önerir: Önemli olan toplum çoğunluğunun ne düşündüğü, onların ulusal mitoloji anlatıları ve devletin kimliği hakkındaki görüşleridir.”⁵⁴

Önceki bölümde vurguladığımız ontolojik güvenliği sağlayan öz-anlatıların öz-dönüşümsel yapısı, elit ve toplum düzeylerindeki anlatılar arasındaki diyalektik ilişkiyi dikkate alan bu tarz incelemelerde daha net olarak ortaya çıkmaktadır. Sadece devlet ya da toplum düzeyindeki öz-anlatıları esas alan ontolojik güvenlik incelemeleri, hâkim öz-anlatıları sarsan dış gelişmeleri ve toplumsal kaynaklı karşıt anlatıların tetiklediği öz-sorgulama süreçlerini gözardı edebilmektedirler.

50 Ibid, s. 12.

51 John Cash, “The Political/Cultural Unconscious and the Process of Reconciliation”, *Postcolonial Studies*, Cilt 7, No 2, 2004, s. 172-173.

52 Amir Lupovici, “Ontological Dissonance, Clashing Identities, and Israel’s Unilateral Steps towards the Palestinians”, *Review of International Studies*, Cilt 38, No 4, 2012, s. 809–833.

53 Jelena Subotić, “Narrative, Ontological Security, and Foreign Policy Change”, *Foreign Policy Analysis*, Cilt 12, No 4, 2016, s. 610–627.

54 Mitzen ve Larson, “Ontological Security and Foreign Policy”, s. 12.

Hâlbuki ontolojik güvenlik teorisi bizi devlet, toplum ya da birey analiz düzeyleri arasında bir seçime zorlamamakta ve bu açıdan Uİ yazınında nadir görülen analiz düzeyleri-arası bir esneklik sunmaktadır. Ontolojik güvenlik tekil bir analiz düzeyinde ele alındığında, “devam eden bir süreçte belirli bir ana”⁵⁵ dair ikna edici savlar ortaya koyabilmektedir. Örneğin, Steele’in incelediği İngiltere’nin Amerikan iç savaşına dâhil olma kararı ya da Rumelili ve Çelik’in odaklandığı Türk-Kürt Barış Sürecindeki çeşitli dönüm noktaları buldukları döneme özgü devlet veya toplum düzeyindeki ontolojik güvenlik arayışları ile açıklanabilir.⁵⁶ Fakat, dış politika yaklaşımlarına, çatışma ve barış süreçlerine daha uzun bir zaman dilimi perspektifinden bakıldığında neden bazı öz-imajlara bağlı kalındığı ve “neden belirli söylemlerin ve politikaların zaman içerisinde yankı uyandırdığı”⁵⁷ gibi sorular, ancak devlet ve toplum düzeyindeki etkileşime odaklanan bir analiz düzeyi ile açıklanabilir.

Ontolojik Güvenlik Çalışmalarının Araştırma Konuları

Araştırma konuları açısından OGT yazını yakın dönemde dış politika analizi, tanınma/yanlış tanınma ve ulus-markalaşma (*recognition/misrecognition and nation-branding*), duygular, kolektif hafıza ve kaygı çalışmaları (*affect, collective memory and anxiety studies*) ve eleştirel güvenlik ve barış çalışmaları (*critical security and peace studies*) alanlarına yoğunlaşmıştır.

OGT, dış politika analizinde ilk olarak devletin öz-imağını söylemsel şekilde ürettiğini ve dış politikasını buna göre şekillendirdiğini öne süren Steele tarafından kullanılmıştır.⁵⁸ Steele, Belçika’nın I. Dünya Savaşı sırasında Almanya ile savaşma kararını, ontolojik güvenlik kaygısının yol açtığı irrasyonel devlet davranışı olarak inceler. Savaşın Belçika için kuvvetle muhtemel yıkıcı sonuçlarına rağmen, kendi öz-imağını (Steele bunu “Belçikalı Onuru” olarak nitelendirir) ve davranışsal rutinlerini devam ettirme arzusu Belçika’yı aldığı bu savaş kararıyla ‘kendi fiziksel güvenliğini’ tamamen tehlikeye atmaya iter.⁵⁹ Diğer bir irrasyonel devlet davranışı olarak, Zarakol,⁶⁰ Türkiye ve Japonya gibi Batılı olmayan ülkelerin neden geçmişteki tarihsel suçlardan (Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaşanan Ermeni Tehciri ve Japonya İmparatorluğu döneminde vuku bulan Nanking Katliamı) dolayı özür dilememekte ısrarcı olduklarını ele alır. Zarakol, özür dilemenin maddi bir maliyeti olmamasına ve daha da önemlisi ülkelerin ikili ilişkilerini geliştirecek büyük bir adım olarak görülmesine karşın, bu eylemi gerçekleştirmenin her iki ülkenin de “benlik duygularını yeniden gözden geçirmesine” yol açacağını iddia eder.⁶¹ Zarakol, bu sorgulama halinin devletlerin uzun süredir benimsedikleri öz-anlatılarını ve öz-imaıklarını tehdit edebileceğine, devamında ise bir ontolojik güvensizlik durumu oluşturabileceğine işaret eder. Bu makaleden üç yıl sonra, Subotić ile ortak yayınladığı makalede Zarakol⁶² bir devlete yönelik uluslararası plandaki olumsuz eleştiri konularının aslında aynı devlet içerisinde ontolojik

55 Ibid, s. 13.

56 Steele, “Ontological Security and the Power of Self-Identity”; Steele, “Ideals That Were Really Never in Our Possession”; Bahar Rumelili ve Ayşe Betül Çelik, “Ontological Insecurity in Asymmetric Conflicts: Reflections on Agonistic Peace in Turkey’s Kurdish Issue,” *Security Dialogue*, Cilt 48, No 4, 2017, s. 279–296.

57 Mitzen ve Larson, “Ontological Security and Foreign Policy”, s. 19.

58 Steele, “Ontological Security and the Power of Self-Identity”.

59 Steele, *Ontological Security in International Relations*, s. 95.

60 Ayşe Zarakol, “Ontological (In)security and State Denial of Historical Crimes: Turkey and Japan”, *International Relations*, Cilt 24, No 1, 2010, s. 3–23.

61 Ibid., s. 7.

62 Jelena Subotić ve Ayşe Zarakol, “Cultural Intimacy in International Relations”, *European Journal of International Relations*, Cilt 19, No 4, 2013, s. 915–38.

güvensizlik duygusu sağlayan anlatılar olmasından kaynaklanan ikileme dikkat çeker. Sırbistan, Hırvatistan ve Hollanda'nın, Yugoslavya'nın dağılmasındaki rollerine ilişkin uluslararası eleştirilere verdikleri tepkileri inceleyen Zarakol ve Subotić, bu tepkilerin bahsedilen devletlerin 'yapısal konumlarına', tarihsel süreçte gelişen öz-ımaj ve kolektif değer yargılarına bağlı olarak farklılaştığını vurguladılar. Kosova'nın ayrılmasının Sırp ulusal öz-anlatısı üzerindeki sarsıcı etkisine dikkat çeken Ejodus ise, devletlerin kriz anlarında toprak bütünlüğüne verdikleri değer arttığını ve bu bütünlüğü koruma adına kendilerine zarar veren politikalara yönelebildiklerinden bahseder.⁶³

OGT'nin ikinci çalışma alanı olan tanınma/yanlış tanınma ve ulus-markalaşma konulu araştırmalar, devletlerarası düzeyde belirli bir devlet/grup kimliğinin ortaya konması, diğerleri tarafından tanınması ve/veya değişmesi üzerine odaklandılar. Örneğin, Subotić,⁶⁴ Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecindeki post-komünist ülkelerin yaşadığı tam üye olarak kabul görememe endişesini inceler. Bu makalede Subotić, AB'nin ortak hafıza siyasetinin post-komünist ülkelerin kendi Yahudi Soykırımı söylemlerini gözden geçirmeye zorladığını ve bu sürecin ülkelerin tarihsel olarak şekillenmiş öz-ımajlarını sarsarak ontolojik güvensizlik yarattığını vurgular. Çağdaş Çin-Japon ilişkileri üzerine olan bir diğer çalışmada ise Gustafsson,⁶⁵ Çin'in "barışçıl bir devlet" olarak Japon kimliğini tanımaya ve Japonya'nın "Nanking Katliamı kurbanı" olarak Çin'i tanımaya yönelik karşılıklı isteksizliğini inceler. Subotić'in örneğinde incelediğimiz gibi bu 'tanınma siyaseti' aynı şekilde Çin'in ve Japonya'nın kendi öz-ımajlarını, öz-anlatılarını sorgulamalarına neden olabilir – ki böylesi bir sorgulamanın devam etmesi iki ülkede de ontolojik güven(siz)lik durumu yaratabilecektir. Bağlantısızlar Hareketi'ni inceleyen Vieira ise sömürgecilik-sonrası dönemde kurulan Hareketin, Soğuk Savaş'tan sonra bile hala etkili bir siyasi ajanda oluşturabilmesini inceler.⁶⁶ Hareket üyesi ülkelerin ortak hafıza ve birlik duygusu çerçevesinde uluslararası arenada birbirlerini desteklemelerini analiz eden makale, bu ortak hareket etme vizyonunu devletlerin ontolojik güvenlik rutinlerinin bir sonucu olarak açıklar.

Yukarıdaki örneklerde OGT, devlet/grup kimliğinin değişen koşullardaki devamlılığını açıklamakta kullanılırken, diğer bazı çalışmalarda değişim ön plandadır. Vieira'nin pozisyonundan farklı olarak,⁶⁷ Bağlantısızlar Hareketi ile ilgili bir diğer makalede Selden ve Strome, Soğuk Savaş döneminde Hindistan'ın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile işbirliği yapma konusundaki isteksizliğinin sonraki dönemlerde bir miktar değiştiğine dikkat çeker. Bu işbirliğine uzak duran yaklaşımına ana nedenini ise Hindistan'ın Bağlantısızlar Hareketi ile olan ilişkisine bağlarlar.⁶⁸ Selden ve Strome'a göre Hindistan hala Hareket üyesi ülkelerle ortak hareket etme eğiliminde olsa dahi Soğuk Savaş döneminden sonra Çin ve diğer bölgesel güçlerin yükselişini iyi gözlemlemiş ve ardından ABD ile güçlü bağlar kurmaya karar vermiştir. Bu çalışmada ilginç olan şey ise Hint devlet elitlerinin, ulusal medya aracılığıyla ülkenin uzun süredir benimsediği 'Bağlantısızlar Hareketi üyesi' öz-ımajını ve bağlı kaldığı ontolojik güvenlik rutinlerini ne şekilde dönüştürdüğü konusundaki bulgularıdır. Son olarak, Behravesht İran'ın

63 Filip Ejodus, *Crisis and Ontological Security: Serbia's Anxiety over Kosovo's Secession*, Cham, Palgrave, 2020.

64 Jelena Subotić, "Political Memory, Ontological Security, and Holocaust Remembrance in Post-Communist Europe", *European Security*, Cilt 27, No 3, 2018, s. 296-313.

65 Karl Gustafsson, "Memory Politics and Ontological Security in Sino-Japanese Relations," *Asian Studies Review*, Cilt 38, No 1, 2014, s. 71-86; Karl Gustafsson, "Recognising Recognition through Thick and Thin: Insights from Sino-Japanese Relations", *Cooperation and Conflict*, Cilt 51, No 3, 2016, s. 255-71.

66 Marco A. Vieira, "Understanding Resilience in International Relations: The Non-Aligned Movement and Ontological Security", *International Studies Review*, Cilt 18, No 2, 2017, s. 290-311.

67 Ibid.

68 Zachary Selden and Stuart Strome, "Competing Identities and Security Interests in the Indo-US Relationship", *Foreign Policy Analysis*, Cilt 13, No 2, 2017, s. 439-459.

devlet revizyonizmini inceler.⁶⁹ Behvavesh'e göre İran, Orta Doğu'daki statükoya karşı çıkarken kendi öz-imağını ve davranışsal pratiklerini 'kabul görmeyen ülke' anlatısı üzerinden revize ederek nükleer enerji politikasını meşrulaştırmaya ve yeni bir ontolojik güvenlik rutini oluşturmaya çalışır.

Yukarıda değindiğimiz konularla paralel şekilde Browning ulus-markalaşma üzerine araştırmalarında ontolojik güvenlik kavramından yararlanmıştı.⁷⁰ Browning, birçok ülkenin dünya çapında kendi ulusal imajlarını pazarlama yollarını inceler. Örneğin, Büyük Britanya'nın 'Cool Britanya' ve Şili'nin 'Şili, Daima Şaşırtıcı' kampanyalarının ekonomik avantaj sağlamalarının yanı sıra tutarlı bir şekilde kendi ulusal anlatılarıyla ne derecede örtüştüğüne dikkat çeker. Küreselleşen dünyanın ulus-kimlikler üzerindeki homojenleştirici etkisini göz önünde bulundurursak, Browning'in çalışması aslında ülkelerin ulus-markalaşma yoluyla kendi ontolojik güvenlik kodlarını nasıl sağlamlaştırdıklarının ve pekiştirdiklerinin altını çizer.

OGT üçüncü olarak din, milliyetçilik, Ötekileştirme ve hafıza politikalarının toplumsal düzeydeki ontolojik güvenlik üzerine etkilerine odaklanmıştır. Nispeten yeni bir alan olan duygular, kolektif hafıza ve kaygı çalışmaları yazınına eklenerek, güvenliğin ve siyasetin uzun süredir göz ardı edilen fakat temel taşları olan güvensizlik, korku ve mağduriyet gibi temaları değişen kimlik kavramı üzerinden okumuştur.⁷¹ İlk olarak, Kinnvall "seçilmiş travmalar" ve "seçilmiş zaferlerin" ulusal krizler gibi kritik zamanlarda devlet elitlerince ne şekilde yeniden üretildiğine,⁷² bu söylemlerin sarsılan ontolojik güvenliği hangi yollarla yeniden inşa ettiğine dikkat çeker. Yine bu bağlamda Steele aktörler tarafından travmaların nasıl kullanıldığını araştırır.⁷³ Steele'e göre aktörler, travmatik olayları, sahip oldukları öz-imağlarını ve ontolojik güvenlik rutinlerini daha net bir hale getirmek ve gelecekte kim oldukları konusunda onlara bir yörünge çizmeleri için kullanırlar. Solomon ise Amerikan vatandaşlarının 9/11 sonrası dışa vuran duygularını ve bu belli başlı duyguların ilginç şekilde Amerikan toplumunun tarihsel şekilde ürettiği öz-anlatı ve öz-imağları ile örtüştüğüne vurgu yapar.⁷⁴ Diğer bir yandan Kinnvall travmatik duyguların aktörlerin ontolojik güvenliklerini nasıl yönettiğine ve bu duyguların "geçmiş, bugünü ve geleceği" kolektif hafıza yoluyla nasıl yeniden şekillendiğine ışık tutar.⁷⁵

Avrupa'da giderek yaygınlaşan popülist ve göçmen karşıtı siyaseti de ontolojik güvenlik kaygıları ile açıklamak mümkündür. Kinnvall, Manners ve Mitzen, Avrupa'da sömürge döneminden kalma

69 Maysam Behvavesh, "State Revisionism and Ontological (In)security in International Politics: The Complicated Case of Iran and its Nuclear Behavior", *Journal of International Relations and Development*, Cilt 21, No 4, 2018, s. 836-857.

70 Christopher Browning, "Nation Branding, National Self-Esteem, and the Constitution of Subjectivity in Late Modernity", *Foreign Policy Analysis*, Cilt 11, No 2, 2015, s. 195-214.

71 Neta Crawford, *Argument and Change in World Politics: Ethics, Decolonization, and Humanitarian Intervention*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002; Brent E. Sasley, "Remembering and Forgetting in Turkish identity and Policymaking", Erika Resende ve Dovile Budryte (der.), *Memory and Trauma in International Relations*, Londra, Routledge, 2013; Umüt Can Adisonmez, "Making Sense of Turkish Mainstream Media: Identity, Foreign Policy, and Change", *Asian Politics & Policy*, Cilt 8, No 4, 2016, s. 629-635.

72 Catarina Kinnvall, "Nationalism, Religion and the Search for Chosen Traumas: Comparing Sikh and Hindu Identity Constructions", *Ethnicities*, Cilt 2, No 1, 2002, s. 79-106; Kinnvall, "Globalization and Religious Nationalism", s. 741-767.

73 Steele, "Ideals That Were Really Never in Our Possession".

74 Ty Solomon, "I Wasn't Angry, Because I Couldn't Believe It Was Happening': Affect and Discourse in Responses to 9/11", *Review of International Studies*, Cilt 38, No 4, 2012, s. 907-928.

75 Catarina Kinnvall, "European Trauma: Governance and the Psychological Moment", *Alternatives*, Cilt 37, No 3, 2012, s. 266-281; Catarina Kinnvall, "Feeling Ontologically (In)secure: States, Traumas and the Governing of Gendered Space", *Cooperation and Conflict*, Cilt 52, No 1, 2017, s. 90-108.

ontolojik güven(siz)liklerin popülist siyaset için zemin hazırladığını vurgular.⁷⁶ Rumelili ve Subotić, makalelerinde, Avrupa'daki ontolojik güvensizlik durumunu, AB bütünleşme sürecinde kullanılan egemen anlatılar ile hala dönüşüm süreci içerisinde olan üye ülkelerin öz-anlatıları arasındaki çelişki ile açıklamışlardır.⁷⁷ Alkopher ve Sala'ya göre 2015 göçmen kriziyle zirveye çıkan bu popülist söylemler aslında AB ülkelerinin kendi ulusal öz-anlatıları, ontolojik güvenlik rutinleri ve göçmen politikaları ile paralellik göstermektedir.⁷⁸ Mitzen da bu bağlamda AB'nin uzun süredir benimsediği barışçıl ve tarafsız politikanın –ki bu politika AB'nin öz-imağının ve ontolojik güvenliğinin önemli bir parçası olagelmıştır– üye devletlerde korunmacı bir refleks geliştirdiğine ve devlet-merkezci göçmen politikasının bu refleksin bir yansıması olduğuna dikkat çeker.⁷⁹

İngiltere'deki etnik Ötekiler üzerine odaklanan Skey çalışmasında milliyetçilik duygusunu “davranışsal yönelimler” ve “kurumsal edinimler”⁸⁰ aracılığıyla oluşan soyut bir ontolojik güvenlik sağlayıcı olarak tanımlar. Innes ve Steele'e göre bu çerçevede kullanılan milliyetçilik, “özneliği sabitleme” ve ontolojik güvenlik duygusunu sağlamlaştırma aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸¹ Skey ile yakın konuları çalışan Croft da,⁸² yine aynı düzlemde, İngiliz Müslümanların ulusal medya tarafından nasıl ontolojik güven(siz)lik kaynağı olarak görüldüklerini ve geleneksel İngilizlik öz-imağına zarar veren bir grup olarak temsil edildiklerini ortaya koyar.

Dördüncü bir araştırma alanı olarak, OGT ontolojik güvenliğinin ihtilafların çözümü ve barış ile ilişkisine odaklanmıştır. Rumelili derlediği *Conflict Resolution and Ontological Security: Peace Anxieties* adlı kitabında sunduğu kuramsal çerçevede,⁸³ ihtilaf döneminde yerleşmiş olan belli bir düşmana dayalı öz-anlatıların ve ihtilaf pratiklerinin barış süreçlerinde sorgulanmasının ontolojik güvensizlik yarattığını ve bu güvensizliğin barış süreçlerini başarısızlığa uğratabildiğini ortaya koymuştur. Sürdürülebilir bir barış için tarafların ontolojik güvenliklerini yeniden tesis etmelerini sağlayacak yeni öz-anlatıların ve rutinlerin yerleşmesi gerektiğini vurgulayan Rumelili,⁸⁴ barış süreçlerinde fiziksel güvenlik ve ontolojik güvenliğe yönelik çabaların bir arada gitmesi gerektiğini savundu. Daha önce Kay'ın Kuzey İrlanda örneği üzerinden incelediği ontolojik güven(siz)liğin ihtilafların çözümüne ket vurma etkisi,⁸⁵ Rumelili'nin derlemesine katkıda bulunan yazarlar tarafından Kıbrıs, Kürt sorunu, İsrail-Filistin ihtilafı gibi diğer örneklerde de gösterilmiştir. Lupovici ve Çelik çatışma

76 Catarina Kinnvall, Ian Manners ve Jennifer Mitzen, “Introduction to 2018 Special Issue of European Security: ‘Ontological (In)security in the European Union’”, *European Security*, Cilt 27, No 3, 2018, s. 249–265.

77 Bahar Rumelili, “Breaking with Europe's Pasts: Memory, Reconciliation, and Ontological (In)security”, *European Security*, Cilt 27, No 3, 2018, s. 280–295; Subotić, “Political Memory, Ontological Security, and Holocaust Remembrance”.

78 Tal Dingott Alkopher, “Socio-Psychological Reactions in the EU to Immigration: From Regaining Ontological Security to Desecuritisation”, *European Security*, Cilt 27, No 3, 2018, s. 314–335; Vincent Della Sala, “Narrating Europe: The EU's Ontological Security Dilemma”, *European Security*, Cilt 27, No 3, 2018, s. 266–279.

79 Jennifer Mitzen, “Anxious Community: EU as (In)security Community”, *European Security*, Cilt 27, No 3, 2018, s. 393–413.

80 Michael Skey, “‘A Sense of Where You Belong in the World’: National Belonging, Ontological Security and the Status of the Ethnic Majority in England”, *Nations and Nationalism*, Cilt 16, No 4, 2010, s. 715–733.

81 Alexandria J. Innes ve Brent J. Steele, “Memory, Trauma and Ontological Security”, Erika Resende ve Dovile Budryte (der.), *Memory and Trauma in International Relations*, Londra, Routledge, 2013, p. 24.

82 Stuart Croft, “Constructing Ontological Insecurity: The Insecuritization of Britain's Muslims”, *Contemporary Security Policy*, Cilt 33, No 2, 2012, s. 219–235.

83 Rumelili (der.), *Conflict Resolution and Ontological Security*.

84 Ibid, s. 22-25.

85 Sean Kay, “Ontological Security and Peace-Building in Northern Ireland”, *Contemporary Security Policy*, Cilt 33, No 2, 2012, s. 236–263.

çözümü süreçlerinde gruplar-arası seviyedeki (İsrailliler-Filistinliler ve Türkler-Kürtler) ontolojik güvenlik/güven(siz)lik dengelerini incelerler.⁸⁶ Bir yandan Lupovici, İsrail'deki barış süreçlerinde ilerleme kaydedilememesi durumunun “çoklu İsrailli kimlikler” üzerindeki etkisine göz atarken, diğer yandan Çelik, Türkiye'deki çatışma taraflarının paylaştığı asimetrik güvensizlik düzeylerini araştırır. Çelik'e göre Türkiye'deki çatışma çözümü süreçlerinde hâkim grubun (Türklerin) uzun süredir uygulayageldiği davranışsal rutinlerin, azınlık grubun (Kürtler) içinde bulunduğu ontolojik güven(siz)liği anlaması açısından sorgulanması gerektiğinin altını çizer. Bu derlemenin akabinde yayınladıkları bir makalede, Rumelili ve Çelik Türkiye'deki Kürt Sorunu gibi kritik durumlarda gruplar-arası ontolojik asimetri oluştuğunu ve bunun da barış süreçlerini zorlaştırdığını öne sürerler.⁸⁷ Makale, çatışma anlatılarının Türkiye'de ontolojik asimetri ile iç içe geçerek hâkim tarafın (Türkler) ontolojik güvenlik algısının, Öteki'nin (Kürtler) ontolojik güvenliğini zedeleyecek şekilde oluştuğuna, bu durumun da toplumsal güvenlik ikilemelerini derinleştirdiğine dikkat çeker. Son olarak Adısönmez yeni makalesinde ontolojik güvenlik ve duygular yazını birleştirmiş, Türkiye'deki çatışma ortamını sosyo-psikolojik bir çerçeveden incelemiştir. Türkiye'deki uzatmalı çatışma, güçlü Türklük kavramı ve sürekli olarak kendini tekrar eden çatışma anlatıları arasındaki ilişkiyi tarihsel bir kara kutuya benzeten makale, Türk-Kürt çatışmasının ortaya çıkışını ve devamlılığını sağlayan travmatik deneyimlere ışık tutar. Makale, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü esnasında edinilen travmatik çatışma hatıraları ile Türk ulusal benliği ve öz-anlatıları arasında güçlü bir bağ olduğunu öne sürer. Travma etkisinde doğan bu benlik daha sonrasında araçsal şekilde Türkiye devletinin çeşitli kurumlarına aksetmiş ve çatışma ortamına zemin hazırlamıştır.⁸⁸

Bu yazın değerlendirilmesinden anlaşılacağı gibi, farklı konulara uyarlandıkça, ontolojik güvenlik birçok birbirinden ayrı oluşmuş yazına eklenmiş ve onları birbirine bağlayan bir kavram haline gelmiştir. Barış çalışmaları, hafıza çalışmaları, dış politika analizi, milliyetçilik, popülizm gibi birçok araştırma alanında çeşitli analiz düzeylerindeki aktör davranışlarının ortak sosyo-psikolojik paydasını ortaya koymaktadır. Bu açıdan giderek daha ufak araştırma programlarına bölünen UI disiplinine önemli bir bütünleştirici katkı sunmaktadır.

Sonuç: OGT'nin Katkıları ve Sınırlılıkları

Hızla büyümekte olan OGT yazını analiz etmeyi ve değerlendirmeyi amaçladığımız bu makalede, öncelikle teorinin ana argümanlarına, analiz birimlerine ve araştırma konularına ışık tuttuk. Dünya siyasetinde artan belirsizlik ve beklenmedik gelişmelerin Türkiye'de ve dünyada öz-anlatıların devamlılığını sekteye uğrattığını ve ortaya çıkan ontolojik güvensizliğin, korku üretimi ve manipülasyonu üzerinden yürütülen bir beka siyaseti ile kontrol altına alınmaya çalışıldığını gözlemliyoruz. Bu eğilimleri anlamakta ve eleştirmekte OGT iyi bir çıkış noktası sunmaktadır. Türkiye'nin gerek geleneksel olarak AB ve Batı ile ilişkilerine sinmiş olan gerekse yeni dönemde geliştirmeye çalıştığı bölgesel güç kimliğine dair tanınma endişeleri, içteki kimlik siyasetinin dış

86 Amir Lupovici, “Ontological Security and the Israeli-Palestinian Peace Process: Between Unstable Conflict and Conflict in Resolution”, Rumelili (der.), *Conflict Resolution and Ontological Security*, s. 33-22; Ayşe Betül Çelik, “The Kurdish Issue and Levels of Ontological Security”, Rumelili (der.), *Conflict Resolution and Ontological Security*, s. 52-71.

87 Bahar Rumelili ve Ayşe Betül Çelik, “Ontological Insecurity in Asymmetric Conflicts: Reflections on Agonistic Peace in Turkey's Kurdish Issue”, *Security Dialogue*, Cilt 48, No 4, 2017, s. 279-296.

88 Umut Can Adısönmez, “When Conflict Traumas Fragment: Investigating the Sociopsychological Roots of Turkey's Intractable Conflict”, *Political Psychology*, Cilt 40, No 6, 2019, s. 1373-1390.

politikaya yansımaları, içte ve dışta taraf olduğu kutuplaşmış ihtilaflar da dikkate alındığında ontolojik güvenlik kavramının Türkiye Uluslararası İlişkiler camiası içinde hızla benimseneceğini düşünüyoruz.

Her ne kadar OGT'ni analiz etme amacımız büyük ölçüde teorinin kendi iddiaları çerçevesinde kalmamıza yol açıyorsa da, makalede OGT'nin katkı ve kısıtlarına dair aşağıdaki şu özgün değerlendirmeleri yaptık. İlk olarak, ontolojik güvenlik kavramının bir yandan eleştirel güvenlik kavramları ile diğer yandan sosyal inşacı ve post-yapısalcı kimlik yazını ile bağlarının ve farklarının net olarak ortaya konmadığını eleştirdik. Buna rağmen, ontolojik güvenliğin tanımlı dış tehditlerin yol açtığı korkular yerine iç-kaynaklı varlığa ve devamlılığa dayalı kaygıları merkeze alan farklı bir güvenlik kavramı olduğunu vurguladık. Bu farklı güvenlik kavramından hareketle OGT, fiziksel güvenliğin öncüllüğünü tartışmaya açmış ve farklı güvenlik kavramları arasındaki ikilemlere ve bu ikilemlerin sonuçlarına dikkat çekmiştir. Aynı zamanda aktör düzeyinde kimliğin tanınması, devam ettirilmesi ve korunmasına dair olduğu varsayılan motivasyonlara bir sosyo-psikolojik temel kazandırmıştır. Diğer bir deyişle, diğer uluslararası ilişkiler yaklaşımlarında varsayılan aktörlerin kimliklerine ve öz-anlatılarının devamlılığına verdiği önemin nereden kaynaklandığını açıklamıştır. Kimlik üzerine Uİ yazınına diğer bir özgün katkısı ise ontolojik güvenliğin bir diğerini Ötekileştirmeyi zorunlu kılmadığı ve Ben/Öteki ikiliklerinin dönüşümüne imkân tanıdığını ortaya koyması ile olmuştur. Her ne kadar diğer sosyo-psikolojik temelli yaklaşımlar gibi OGT de devletlere insansı özellikler atfetmekle eleştirilse de, farklı düzeydeki aktörleri (devlet, grup, birey) ve bunlar arasındaki sosyo-psikolojik etkileşimi incelemeye fırsat tanımakta ve bu şekilde genelde Uİ alt alanının konusu olan dış politika ile Karşılaştırmalı Siyasetin konusu olan milliyetçilik, popülizm ve hafıza gibi konular arasında bağ kurmaktadır. Bu şekilde ontolojik güvenlik gereksiniminin dış politikada aktörleri çıkarlarına aykırı görünen hareketlerde bulunmaya nasıl ittiğini göstermektedir.

Makalede incelediğimiz gibi birçok araştırma alanında halen kullanılmakta olan OGT, bir yol ayrımında bulunmaktadır. Bundan sonraki gelişimi açısından OGT daha açıklayıcı ya da daha eleştirel bir teori olma yönünde evrilebilir. OGT'nin açıklayıcı bir teori olarak gelişimi operasyonalizasyon ve metodolojik açıdan netleşmeyi gerektirmektedir. Ontolojik güvenliği perçinleyen ya da ontolojik güvensizlik yaratan durumların ampirik olarak nasıl belirleneceği konusunda kesin bir yaklaşım bulunmadığı için, inceleyenin tanımlamasına göre değişiklik gösterebilmektedir. Ayrıca, ontolojik güvenlik ve güvensizlik mutlak durumlar olarak kavramsallaştırıldığı için farklı aktörler tarafından farklı şekillerde ve farklı derecelerde deneyimlendiği durumların nasıl inceleneceği konusunda da netlik bulunmamaktadır. Özellikle günümüzde yaygınlaşan kutuplaşmış siyaset ortamlarında devlet düzeyindeki anlatıların toplumdaki bazılarının öz-anlatılarını desteklerken diğerlerininkini sarsmasının ontolojik güvenlik üzerine bütünsel manada etkisi muğlak kalmaktadır. OGT'nin açıklayıcı bir teori olarak gelişebilmesi için ontolojik güvenlikten güvensizliğe geçiş için eşik koşullarının, gerekli ve yeterli şartların ve bunların anlatı analizi ve diğer yöntemler ile nasıl incelenebileceğinin belirtilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, OGT'nin eleştirel bir teori olarak gelişmesi için var olan eleştirel güvenlik kavramları ve sorunsalları ile etkileşime girmesi ve henüz muğlak bırakılan bazı normatif konular üzerine duruş belirlemesi gerekiyor. Örneğin ontolojik güvenliğin arzulanır bir durum olup olmadığı gibi temel bir normatif konuda bile net bir duruş söz konusu değildir. Mitzen, Browning ve Joenniemi ontolojik güvenliğin davranışsal pratikleri mümkün kıldığı savından hareketle, ontolojik güvenliği temelde arzulanır bir durum olarak görmektedirler. Browning ve Joenniemi'ye göre ontolojik güvenliğin esası

olan temel güvene sahip aktörler değişim ile sağlıklı bir şekilde başa çıkarlar.⁸⁹ Mitzen'e göre ise ontolojik güvenlik arayışının normatif sonuçları hâkim anlatıların ve pratiklerin niteliği ile ilgilidir; duruma göre ontolojik güvenlik arayışı ihtilafların da işbirliğinin de devamını sağlayan bir etmen olarak karşımıza çıkabilir.⁹⁰ Kinnvall ise Ben/Öteki ayrımına dayanan "güvenleştirilmiş özne" kavramı üzerinden ontolojik güvenlik arayışına yönelik daha eleştirel bir tutum benimsemektedir.⁹¹ Rossdale de tutarsız ve çelişkili öznelğin bir itiraz ve direnç noktası olabileceğini vurgulayarak OGT'nin istikrarlı ve tutarlı benliğe yaptığı vurguyu eleştirir.⁹²

OGT bünyesinde tartışmaya açılması gereken ikinci bir normatif sorunsal ise devlet, toplum ve birey düzeyindeki ontolojik güvenlik arayışlarının birbiriyle çeliştiği durumlarda kimin ontolojik güvenliğinin diğerininkine tercih edileceğidir. Devletlerin uluslararası platformda ontolojik güvenlik arayışlarının toplum içindeki gruplar ve/veya bireyler nezdinde yaratabileceği ontolojik güvensizlikler ya da bunun tersi olarak toplum ve birey düzeyindeki ontolojik güvenlik arayışının devlet düzeyindeki anlatıları sarsması gibi durumlarda OGT'nin belli bir taraftan yana net bir tutumu yoktur. Örneğin, Rumelili ve Çelik, Türkiye'nin Kürt sorununda barış süreçlerinin ancak çelişen hâkim Türk ve Kürt anlatıların yakınsaması sonucu başarıya ulaşacağını vurgulayarak, belli bir anlatının haklılığı ya da doğruluğu yönünde tutum almamaktadırlar.⁹³

Özetle, her gelişmekte olan araştırma programı gibi OGT de yeni tartışmalara gebe dir. İşaret ettiğimiz araştırma boşluklarını doldurma yolunda Türkiye örneğinden hareket eden çalışmalar da Türkiye'nin uzun bir tarihsel süreç içinde süregelen devlet ve toplumsal düzeydeki çoklu ontolojik güvenlik mücadeleleri dikkate alındığında önemli katkılar sağlayacaktır.

89 Browning ve Joenniemi, "Ontological Security, Self-Articulation", s. 31-47.

90 Mitzen, "Ontological Security in World Politics"; Ayrıca, bkz: Trine Flockhart, "The Problem of Change in Constructivist Theory: Ontological Security-Seeking and Agent Motivation", *Review of International Studies*, Cilt 42, No 5, 2016, s. 799-820.

91 Kinnvall, "Globalization and Religious Nationalism", s. 749.

92 Chris Rossdale, "Enclosing Critique: The Limits of Ontological Security", *International Political Sociology*, Cilt 9, No 4, 2015, s. 369-386.

93 Rumelili ve Çelik, "Ontological Insecurity in Asymmetric Conflicts", s. 292.